

Zöldeket beszélő államfő

Globális felmelegedés, üvegházhatás, klímakonferencia. Jórészt ezek és ehhez hasonló kifejezések ugranak be köztársasági elnökünk, Áder János neve hallatán. Szokatlan ez, abszurd vagy talán nevetséges? Rendhagyónak ugyan nevezhetjük, ám a politikai erőviszonyok, az államfő szűkre szabott mozgástere ismeretében meglepőnek semmiképp. A köztársasági elnökök szerepfelfogását mindenekelőtt politikai orientációjuk, illetve a hatalmon lévő párt pozíciója határozza meg, így lehetett a paktum révén megválasztott Göncz Árpád az első szabadon választott országgyűlési ciklus alatt a kormánnyal szemben ellensúly, az MSZP-SZDSZ-kormány alatt pedig támogató. A politikai hovatartozás mellett az involváltság mértéke is meghatározza az államfői szerepet, nem mindegy ugyanis, hogy a köztársasági elnök az őt jelölő párttal „csupán” azonos politikai orientációval bír, de pártonkívüliként kerül székébe vagy egyenesen a párt soraiból érkezik. Hazánkban persze az utóbbi a jellemző, egyedül Sólyom László korábbi AB elnök indult függetlenként a szocialista Szili Katalinnal szemben.

Az államfő kiemelkedik a napi pártpolitikai csatározásokból, ám fentről „örkődik az államszervezet demokratikus működése felett”, és „kifejezi a nemzet egységét”, így a jelentősebb társadalmi vitát generáló kérdésekben a lakosság elvárja az elnök állásfoglalását. Államfői intézményünk alapvetően gyenge, mely mindenekelőtt legitimitásából (nem közvetlenül választjuk) adódik, így lehetőségei elsősorban szimbolikus feladatokra terjednek ki, többek között (ellenjegyzésekhez kötött) kinevezésekre, vagy éppen a ciklusváltások teendőire.

Az államfői intézmények súlyát mindenekelőtt a közjogi berendezkedés, a kormányforma határozza meg. A parlamentáris rendszerekben, köztük hazánkban a végrehajtó hatalom feje a miniszterelnök, az államfő súlya gyenge, míg a félprezidenciális Franciaországban a végrehajtó hatalom aszimmetrikus duális, azaz még a kormányt is az államfő irányítja, míg a miniszterelnök

hivatalán keresztül csupán a döntés-előkészítés, illetve a végrehajtás lebonyolításában játszik szerepet. Az említett két berendezkedéssel szemben a tiszta elnöki rendszerben (USA) pedig nem is került szétválasztásra a két intézmény.

Az elnöki kormányformával szemben az Európára jellemző parlamentáris kormányzati rendszerben a mérleg nyelve egyértelműen a népképviselői szerv, a parlament irányába mutat. Nem véletlenül mindkét kormányforma súlyát adó „alkotmányos intézmény” választáson nyeri el legitimitását. E két tiszta forma között helyezhető el a félprezidenciális rendszer, ahol az elnök jog- és hatásköre a parlamentáris rendszerben tapasztaltaknál jóval szélesebb, ám nem jön létre a végrehajtó és törvényhozó hatalom közötti, az elnöki kormányformánál tapasztalható szigorú elválasztás. Európában nem alakultak ki elnöki struktúrák, az abszolutizmust ugyanis a kontinensen az alkotmányos monarchiák váltották fel, melyek egyes megközelítések alapján külön kormányforma kategóriát alkotnak, más tipológiák azonban a monarcha gyenge államfői jogköreivel a monarchiákat a parlamentáris kormányformák közé sorolják. Nagy-Britanniát a westminsteri, parlamentáris rendszer mintapéldájaként, tiszta parlamentarizmusként szokták emlegetni. Az alkotmányos monarchiákat tehát érdemes inkább a parlamentáris rendszerek közé sorolni, hiszen államformájuk csupán történeti emlék, hagyomány. A két fő típus, a washingtoni (prezidenciális), illetve a westminsteri (parlamentáris) modell között a végrehajtó hatalom felelősségének alkotmányjogi megoldása révén is éles határvonal húzható, hiszen míg utóbbi esetében a parlament előtti felelősség kiemelkedő mértékű, addig előbbiben gyakorlatilag nem létezik. A kormányzati rendszerek különböző típusait tehát mindenekelőtt az egyes államok alkotmányi szabályozása, az alkotmányos intézmények egymáshoz való viszonya határozza meg. Érdemes azonban kiemelni, hogy ahhoz jelentős mértékben hozzájárulhat az adott intézményt, pozíciót betöltő személy szerepfelfogása (aktivizmus érvényesítése) is.

A köztársasági elnök törvényalkotásban betöltött funkciói, vétójoga és az Alkotmánybírósághoz fordulás lehetősége tehát az intézmény „ellenőr” szerepét erősíthetik. Áder János a számok alapján pedig e területen nem szégyenkezhet, hiszen annak ellenére, hogy saját, korábban kétharmados parlamenti többséggel (ami nem egyenlő a kétharmados felhatalmazással) rendelkező pártja van hatalmon, összesen 23 törvényt küldött vissza megfontolásra, 2-t pedig alkotmányos felülvizsgálatra. Ebben a tekintetben csupán Sólyom László bizonyult aktívabb államfőnek. Össze sem hasonlítható tehát a jelenlegi államfő Schmitt Pállal, aki másfél éves hivatali ideje alatt egészen pontosan 0 darab törvény kapcsán jelezte alkotmányossági kifogását, ráadásul eljárásjogi hibákat sem talált egyetlen alkalommal sem. Az előd a támogató szerepkörön is túllépett tehát, teljes mértékben szembefordulva a pártpolitikai logikától való minimális eltávolodás elvárásának is.

A törvények száma alapján Áder János tehát aktívnak tűnhetne, de nem él azokkal a jogaival, pl. törvénykezdeményezés, az Országgyűlés ülésén való felszólalás vagy éppen a népszavazás indítványozása, melyek a leginkább alkalmasak a figyelem felkeltésére. Az államfőtől „semleges” helyzete (azaz, hogy nem a végrehajtó hatalom birtokosa) megköveteli, hogy a politikai kérdésekben lehetőleg ne formáljon véleményt, de azt is, hogy olyan nézőpontokat igyekezzen megvilágítani, melyek új megvilágításba helyezhetik a társadalmi konszenzust nélkülöző kérdéseket.

A kormánytöbbség politikai beállítódásával harmonizáló köztársasági elnök esetében az intézmény szimbolikus funkciói kerülnek előtérbe, többek között a nemzetközi kapcsolatok ápolásában betöltött feladatok. Áder János ezek, valamint a törvényalkotást ellenőrző kötelességeinek (politikai és alkotmányos vétő) ellátása mellett egy a korábbiakban ismeretlen, az intézménytől idegen, új szerepet is kreált magának. Áder egy gyenge szakpolitika, a klímapolitika felkarolásával a magyar kormány tevékenységétől eltávolodva, nemzetközi szinten tehet eleget környezetvédelmi elhivatottságának. Az államfő a területtel csupán néhány éve ismerkedett meg, 2009-ben ugyanis az EP környezetvédelmi, közegészségügyi és élelmiszerbiztonsági bizottságában kapott helyet. A napi politikától kvázi független terület nem ütközik a kormány elképzeléseivel, tevékenységével, ráadásul az egyik legkevésbé megosztó szakpolitika, azaz nem ütközik az államfőnek a nemzet egységét szimbolizáló funkciójával. A hazai zöld szervezetek számára azonban ez kevés vigasz, az államfő ugyanis itthon kevésbé aktív a területen. A Paksról szóló törvényt például szó nélkül írta alá, mondván *„a mindenkori köztársasági elnöknek nincs alkotmányos lehetősége arra, hogy saját kénye-kedve szerint, netán mások szempontjait előtérbe helyezve vagy hatáskörét bármely módon túllépve mérlegelje egy, az Országgyűlés által elfogadott törvény aláírását.”*, ám az állami földvagyonról szóló törvény nemzeti parkokkal kapcsolatos módosítása miatt nem csupán eljárásjogi, de tartalmi okok miatt is (*„Sérültek-e a természetvédelem korábban elért szintjének megőrzését szolgáló intézményi garanciákra vonatkozó szabályok?”*) az Alkotmánybírósághoz fordult.

A klímapolitika kiválasztása a fentebb már említett indokok alapján persze érthető, mégis megkérdőjelezhető. Nem lett volna a magyar államfői intézményhez odaillőbb egy olyan egyben szimbolikus, de ténylegesen fejlesztésre szoruló terület felkarolása, mint mondjuk a határon túli kisebbségek védelme? A területhez kapcsolódó problémakör ugyanis európai szintű megoldást, nemzetközi egyezmények betartatását és azok ellenőrzését kívánja meg, ráadásul túlmutat a határon túli magyarok helyzetén.

Áder János mandátuma 2017-ig szól és bár újraválasztható, korábbi kijelentései alapján nem vállal több ciklust, melyet csak megerősítenek a híresztelések, miszerint nemzetközi porondon,

mégpedig az ENSZ-ben kívánja folytatni a zöld harcot. Az államfői intézmény súlyában azonban semmiképp nem várhatunk jelentősebb változást, hiszen Schmitt és Áder után nem kétséges, hogy ismételten pártpolitikust jelölnek majd a kormánypártok, és ha az első forduló kétharmados kritériumának nem is tudnak eleget tenni, az érvényességi küszöböt nélkülöző második fordulóban megkövetelt relatív többség kényelmes megoldást nyújt.

Sikos Ágnes

E-mail: info@iranytuintezet.hu

Honlap: www.iranytuintezet.hu

Blog: www.iranytuintezet.blog.hu

www.facebook.com/iranytuintezet

Telefon: +36-1-700-0760

Fax: +36-1-700-0770